

**НЕМЕЦ ЖАНА КЫРГЫЗ МАКАЛ-ЫЛАКАПТАРЫНЫН
САЛЫШТЫРМАЛУУ СТРУКТУРАЛЫК АНАЛИЗИ**

Бул макалада немец жана кыргыз тилдерин ар башка структуралуу тилдер катары комплекстүү салыштырма изилдөө алардын формалык жана семантикалык өзгөчөлүктөрүнүн планында эң олуттуу окшоштуктарды жана айырмачылыктарды, ошондой эле иликтенип жаткан тилдердеги фраза жаратуунун негизги жолдорунун жалпы жана спецификалуу белгилерин аныктоого мүмкүндүк берери тууралуу айтылат.

Структуралык көп түрдүүлүк немец жана кыргыз макал-ылакаптарынын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүнүн бири болуп эсептелет. Алар ушунчалык татаал жана ар башка типтүү болгондуктан, аларды кайсы бир деңгээлде ирээттүү системалаштыруу гана эмес, толук эсепке алуу да кыйын. Бул, биздин пикирибизде, бир катар объективдүү себептер менен түшүндүрүлөт:

- биринчиден, макалдардын жана ылакаптардын абсолюттук көпчүлүгүнүн байыркы мезгилде жаралышы жана үзгүлтүксүз структуралык-семантикалык өнүгүүсү;

- экинчиден, алардын тилдик, кептик колдонулушу жана структуралык вариантташтыруу боюнча чоң потенциалдык мүмкүнчүлүктөрүнүн бардыгы.

Жогоруда айтылгандарга байланыштуу, макал-ылакаптарды структуралык белгилери боюнча классификациялоону ишке ашыруунун илимий негизделген принциптерин жана критерийлерин аныктоо зарыл. Немец жана кыргыз тилдеринин макалдарынын жана ылакаптарынын бүткүл корпусун иликтөөнүн негизинде аларды классификациялоонун мындай критерийлери жана принциптери катары төмөнкүлөрдү сунуш кылууга болот:

а) макалдардын жана ылакаптардын жасалышынын синтаксистик моделдери жана аларды узустук-традициялык, окказионалдык-трансформациялык колдонуунун натыйжасында вариантталышынын мыйзам ченемдүүлүктөрү;

б) алардын узустук тилдик жана окказионалдык кептик колдонулушунун өзгөчөлүктөрү.

Өз табияты боюнча фразеологиялык бирдиктер татаал жана карама-каршылыктуу бүтүндүк болуп эсептелишет, анда, бир жагынан, семантикалык монолиттүүлүк, экинчи жагынан, анын компоненттеринин потенциалдуу жиктелүү жөндөмү чогуу камтылган.

Фразеологизмдин структурасынын жана семантикасынын туруктуулугу, ачык элестүүлүгү, метафоралуулугу, айрым тургандыгы, өтө татаал мүнөзү аны тилдик номинациянын жогорку эмоционалдуу-экспрессивдүү потенциалга ээ өзгөчө бир тутумдук тилдик бирдик катары квалификациялоого мүмкүндүк берет.

ФБнын лексика-семантикалык, синтаксистик жана морфологиялык белгилери өз ара тыгыз карым-катышта турушат, бул кепте даяр түрдө колдонулуу менен бирге ар түрдүү окказионалдык өзгөрүү мүмкүндүгүн бирге камтыган фразеологиялык бирдиктердин өзгөчө бир синтагматикалык функция аткарышын камсыз кылат.

Азыркы изилдөөчүлөрдүн көпчүлүгүнүн пикири боюнча, фразеологиялык бирдиктердин семантикалык белгиси негизги болуп эсептелет, бирок фразеологизмдердин спецификалуу формалык уюштурулушун: компоненттик курамдын туруктуулугун, ФБнын милдеттүү жана факультативдик элементтеринин болушун, компоненттердин өзгөчө грамматикалык чагылышын да эстен чыгарбоо керек. Форманы, б.а. лексемалык курамды жана структуралык уюштурулушун жетиштүү, толук анализдебей туруп, ФБнын өзгөчө семантикасын акырына чейин түшүнүүгө мүмкүн эмес, анткени фразеологизмдердин мазмуну анын формалык уюштурулушуна кайдыгер эмес, форма белгилүү бир даражада семантикага таасир этет.

Структура-семантикалык мүнөздөмөлөрдү иликтөө фразеологиялык бирдиктерди синхрондук-салыштырма изилдөө учурунда да олуттуу мааниге ээ, анткени мунун

натыйжалары фразеологиялык бирдиктердин жалпы жана улуттук-спецификалуу белгилерин элестүүлүк жана экспрессивдүүлүк планында да аныктоого негиз болуп кызмат кылат.

Фразеологиялык бирдиктердин структуралык экинчилиги аларды салыштырып изилдөөдө биринчилик системалардын – лексикалык жана грамматикалык системалардын өзгөчөлүктөрүн милдеттүү түрдө эсепке алууну талап кылат, анткени фразеологиялык бирдиктер лексемалардан куралышат жана эркин сөз айкаштары менен бирдей эле грамматикалык моделдер боюнча түзүлүшөт. Салыштырылуучу тилдердин стандарттык синтаксистик структураларынын жалпы да, спецификалуу да белгилери алардын фразеологиялык системаларында чагылат. Белгилүү болгондой, бир тил экинчи тилден, негизинен, морфологиялык түзүлүшү менен айырмаланат. Кыргыз жана немец тилдери сыяктуу генетикалык жактан алыс, тектеш эмес, ар башка структуралуу тилдердин фразеологиясынын морфологиялык кубулуштарын салыштыруу алардын системаларынын өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу туюнтуунун окшош жана окшош эмес структуралык ыкмаларын аныктоого мүмкүндүк берет.

Азыркы немец жана кыргыз тилдеринин макалдарынын жана ылакаптарынын структуралык уюштурулушун биздин эмгегибизде изилдөөнүн негизги аспектиери болуп төмөнкүлөр эсептелет: бирдиктердин изилденүүчү корпусундагы структуралык типтерди аныктоо, аларды структуралык-семантикалык классификациялоо жана кыргыз, немец тилдеринин макалдарынын жана ылакаптарынын түзүлүшүнүн эң мүнөздүү грамматикалык моделдерин чечмелөө. Фразеологиялык бирдиктер айрым туюнтулган номинациялардын олуттуу катмарын түзөт жана компоненттердин ортосундагы жандуу синтаксистик байланыштар менен мүнөздөлөт. ФБлардын структуралык типтери курамындагы маани берүүчү жана маани бербөөчү лексемалардын саны боюнча жана алардын өз ара карым-катышынын мүнөзү боюнча айырмаланышат. Ушуга байланыштуу С.И.Ожеговдун: «ФБнын негизги структуралык өзгөчөлүгү болуп анын бул тилдеги сөздөрдүн сөз айкаштарына (же сүйлөмдөргө) биригүүсүнүн мыйзамдарына (учурдагы же колдонуудан чыккан мыйзамдарына) жооп берген түзүлүшү эсептелет», - деген оюн эстөөгө болот [9].

ФБнын жаралышында берилген тилдин өнүгүшүнүн конкреттүү этабы үчүн типтүү болгон сүйлөмдүн жана сөз айкашынын грамматикалык модели ишке ашырылат. Каралып жаткан бирдиктер өздөрүнүн сырткы структурасы боюнча эркин сөз айкаштарынан айырмаланышпайт. Алардын айырмачылыгы семантикалык структурада, фразеологизмди түзүп турган лексемалардын мүнөздөмөсүндө. В.Н.Телиянын оюна кошулуп, структура деп биз «өз ара карым-катышта турган тилдин ар кыл деңгээлдеринин элементтери катары чечмеленүүчү фразеологизмдин компоненттеринин белгилүү бир ирээттүүлүгүн» түшүнөбүз. Биз өз изилдөөбүздө сүйлөмдүн структурасына ээ болгон ФБнын бир структуралык тиби менен чектелебиз. Анализдин материалдары көрсөткөндөй, бул категорияга, баарыдан мурда, бардык тилдерде кеңири тарагандыгы үчүн тилдик универсалий болуп эсептелген макалдар жана ылакаптар туура келет.

Немец жана кыргыз тилдеринин улуттук-маданий маркерленген макалдарынын жана ылакаптарынын анализи булардын көпчүлүгү жөнөкөй сүйлөмдүн структурасына ээ экенин көрсөттү.

Эки тилде тең коммуникативдик Ф.Блардын көпчүлүгү жөнөкөй сүйлөмдөр түрүндө болот. Мисалы, кыргыз тилинде.: *Баш айрылса, бөрк ичинде, кол сынса, жең ичинде.* Немец тилинде: *Lügen haben kurze Beine. Eine Hand wäscht die andere.* Татаал сүйлөмдөр паратаксис формасында да, гипотаксис формасында да кезигет. Ошол эле учурда тең байланыштагы татаал сүйлөмдүн элементтери көпчүлүк учурларда каршылаш катышта турушат. Мисалы, кыргыз тилинде: *Баш кесмек бар, тил кесмек жок. Соргоктун өзү тойсо да, көзү тойбойт: Жакшы уул элине баш болот, жаман уул элине кас болот.* Немец тилинде: *Kleine Kinder treten in den Schoß, große ins Herz. Lieber den Magen verrenken, als dem Wirt etwas schenken.*

Макалдар жана ылакаптар – тилди алып жүрүүчүлөрдүн кебинде даяр түрдө колдонулуучу коммуникативдик туруктуу бирдиктер, алардын көпчүлүгү структурага ээ болушу мүмкүн. Мисалы, *Башка түшкөндү көз көрөт. Башка түшсө, бала көнөт.* Нем.: *Aus den Augen, Aus dem Sinn.* Макалдар логикалык жана грамматикалык жактан шөкөттөлгөн ой корутундулары, жалпылоолор, элдин турмуштук байкоолорунан жана социалдык-тарыхый тажрыйбасынан алынган тыянактар болуп эсептелет. Макалдар туюнтулушу жагынан өтө кыска жана жөнөкөй, бирок мазмуну боюнча терең жана ар түрдүү. Макалдарда чындыктын кубулуштарына баа берүүнү табууга болот, аларда адамдардын жашоосунун жана мүнөзүнүн терс жактары келекеленет жана сынга алынат, б.а., макалдардын семантикасы элдин турмуштук да, тарыхый да тажрыйбасын кучагына алат, дидактикалык багыттуулукка ээ болот.

Мисалы, *Миң уккандан бир көргөн артык. Билеги күчтүү бирди жыгат, билими күчтүү миңди жыгат: Көзүң ооруса, колуңду тый, ичиң ооруса, тамагыңды тый.* Нем.: *Was das Auge nicht sieht, bekümmert das Herz nicht, Wer es nicht im Kopfe hat, hat es in den Beinen. Den Kopf halt kuhl, die Füße warm, das macht den besten Doktor arm.*

Макалдардын жана ылакаптардын фразеологиялык эквиваленттүүлүгү өтө сейрек, анткени алар адамдын жашоосунун бирдей тараптарын чагылдырып, накыл, эскертүү берсе да, маани жана мораль аларда ар түрдүү лексикалык жана элестүү каражаттар менен берилет.

Синтаксистик түзүлүшү боюнча макалдар жана ылакаптар сүйлөмдөрдүн эквиваленттери болуп саналышат, ошондон улам туруктуу сөздүк комплекстердин белгилүү бир өзүнчөлүгү өнүгөт. Фразеологиялык бирикме катары эсептелип, алар фразеологизмдерге мүнөздүү негизги критерийлерге ээ болушат. Коммуникативдик мааниси боюнча фразеологиялык туюнтмалардын төмөнкү түрлөрүн ажыратышат:

1. Макалдар.

2. Макалдык туюнтмалар.

Макалдар жана ылакаптар үчүн төмөнкү белгилер мүнөздүү:

а) **семантикалык өзгөрүү** (метафоралаштыруу, изоляция). Изоляция деп, Паулдун пикири боюнча, жалпы маанинин суммасын эмес, жекече маанинин өзгөчөлүгүн түшүнүш керек;

б) **семантикалык өзгөчөлүк** (дидактикалык тенденция). *Viele Köche verderben den Brei. Es ist nicht alles Gold, was glänzt. Ein faules Ei verdirbt den ganzen Brei.* Жалтырагандын баары алтын эмес. Койчу көп болсо, кой арам өлөт. Көп суур ийин казбайт, ийин казса терең казбайт.

Макалдар жана ылакаптар фразеологизмдердин башка түрлөрүнөн семантикалык бүтүндүгү, толуктугу менен айырмаланышат. Макалдардагы жана ылакаптардагы семантикалык трансформациянын натыйжасы башка фразеологизмдердегидей семантикалык бүтүндүк болуп эсептелбейт.

Немец жана кыргыз тилдериндеги семантикасында улуттук-спецификалуу элементтер катышкан макалдардын жана ылакаптардын структуралык-семантикалык анализи бизге төмөнкүдөй **тыянактарды** чыгарууга мүмкүндүк берет:

1. Кыргыз тилинде:

а) макалдар жана ылакаптар айрым объектине да, бүтүндөй татаал кырдаалды да сүрөттөөнүн, мүнөздөөнүн предмети катары алышы мүмкүн.

б) баяндооч, эреже катары, экинчи же үчүнчү жакта турат да, көпчүлүк учурда императив аркылуу же келер чак формасы аркылуу туюнтулат:

Ооздон чыккан сөз отуз уруу элге таркайт.

Тойдо тонумду бер дебе.

в) баяндооч зат атооч, сын атооч же атоочтук менен да туюнтулушу мүмкүн. Бирок мындай структура салыштырмалуу сейрек кубулуш болуп эсептелет.

Айылы жакын иттин куйругу узун.

Балээден машайык да качкан.

г) макалдар жана ылакаптар жөнөкөй сүйлөмдүн формасында да, татаал сүйлөмдүн формасында да түзүлүшү мүмкүн. Жөнөкөй сүйлөмдүн формасындагы МЛ, эреже катары, атоочтуктук же кыймыл атоочтук сүйлөм болушат. Мында кыргыз тилинде атоочтук түрмөктөрдүн бир кыйла кеңири тараган форма экенин белгилөө керек.

Ала койду бөлө кырккан жүнгө жарыбайт. Койду ала кыркса, жүндүн берекеси болбойт.

Татаал сүйлөм формасындагы МЛ маанилери боюнча эки топко бөлүнөт: тең байланыштагы татаал сүйлөм жана багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөм. Тең байланыштагы татаал сүйлөм, өз кезегинде, эки түргө бөлүнөт. Биринчи түрдөгү сүйлөмдөрдө сүйлөмдүн эки бөлүгүнүн ортосунда көз карандысыздык, каршылаштык, салыштыруу катыштары түзүлөт:

Окшошконго мушташкан. Окшогонго жарашкан. Эшегине жараша тушагы.

Мурутуна жараша искеги, сабасына жараша бишкеги.

Ал эми экинчи түрдөгү сүйлөмдөрдө алардын компоненттери бири-бирине көз каранды болушат – алар же шарт, же божомолду, же себепти билдиришет.

Туугандардын аркасы менен бий болор, карындаштын аркасы менен сый болор.

Багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөм формасындагы МЛдин анализи бизге кыргыз тилиндеги сүйлөмдүн төмөнкүдөй түрлөрүн аныктоого мүмкүндүк берди:

- шарт багыныңкы сүйлөм:

Уста кандай болсо, шакирти ошондой.

- мезгил багыныңкы сүйлөм:

Конок аз отуруп, көп сындайт.

- салыштырма багыныңкы сүйлөм:

Бирөөнүн элине султан болгончо, өз элине ултан бол.

д) кыргыз тилиндеги макалдардын жана ылакаптардын структурасы үчүн сүйлөмдүн айрым мүчөлөрүнүн толук же жарым-жартылай түшүп калышы мүнөздүү. Мисалы, *Ат аягынан, эр тамагынан (бузулат)* деген макалда этиштик баяндоочтун толук түшүп калуусун байкаса, *Ат жакшысы алыскы жолдо (сыналат,)* *дос жакшысы айыгышкан жоодо (сыналат)* деген макалда анын жарым-жартылай түшүп калышын көрөбүз.

Энин түшүп калышы

(Сен): Улук болсоң, кичик бол.

Кыргыз тилиндеги татаал сүйлөмдүн компоненттери өз ара байламтасыз байланышат.

2. Немец тилинде:

а) немец тилиндеги макалдар жана ылакаптар сүйлөмдүн баш мүчөлөрү кайсы жакта турганына карабастан, белгилүү бир жакка гана багытталат.

б) баяндооч үчүнчү жакта турат, чанда бир учурда гана ал экинчи жакта турушу мүмкүн.

Jeder Kramer lobt seine Ware.

Unter den Blinden ist der Einäugige König.

In der Rohre stehn Kloße, du siehst sie mal nicht.

Trau keiner Tochter Evas viel, sie treiben all ihr arges Spiel.

в) Тең байланыштуу жана багыныңкы байланыштуу татаал сүйлөмдөрдүн бөлүктөрүнүн ортосундагы кеңири тараган катыштардын бири болуп антонимдик каршы коюу эсептелет, анын базасында сүйлөмдүн жалпы мааниси жаралат.

Wenn der Berg nicht zum Propheten kommt, muss der Prophet zum Berge gehen.

Frauen machen aus Pfennigen Taler, Männer aus Talern Pfennige.

Багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөм формасы немец макалдары үчүн типтүү болуп саналат. Практикалык материалды анализдөөнүн натыйжаларына таянып, немец тилинин макалдарынын формасы болгон багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөмдөрдүн төмөнкүдөй түрлөрүн аныктоого болот:

- толуктоочтук багыныңкы сүйлөм:

Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmermehr.

Er weiß, wo Barthel den Most holt.

- орун багыныңкы сүйлөм:

Wo nicht ist, hat auch der Kaiser sein Recht verloren.

- Мезгил багыныңкы сүйлөм:

Als Adam grub und Eva spann, wo war denn da der Edelmann? Wenn Engel reisen, meint (lacht) der Himmel.

- Шарттуу багыныңкы сүйлөм:

Wenn der Abt zum Glase greift, so greifen die Mönche zum Krug.

Wenn man dem Teufel den Kleinen Finger gibt, so nimmt er gleich die ganze Hand.

- Аныктооч багыныңкы сүйлөм:

Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt.

- Ээнин синтаксистик функциясын аткарган багыныңкы сүйлөмдөр:

Wer den Pfennig nicht ehrt, ist des Talers nicht wert.

Wer vom Teufel frißt, der stirbt daran.

- Салыштырма багыныңкы сүйлөм:

Je dümmer der Junker, je größer der Prunker.

Немец тилиндеги татаал сүйлөмдүн компоненттери, адатта, байламталардын же байламтанын функциясын аткарган сөздөрдүн жардамы менен байланышат.

г) сүйлөм мүчөлөрүнүн толук же жарым-жартылай түшүп калышы немец тили үчүн бир кыйла сейрек кездешүүчү структуралык форма болуп эсептелет. Адатта, бул баяндоочтун толук же жартылай түшүп калуусуна тиешелүү:

Jedem Tierchen (ist) sein Pläsierchen.

Im Munde (ist) Bibel, im Herzen (ist) übel.

Trocken Brot macht Wangen rot.

Schinkenbroter (machen) noch viel roter.

Сүйлөмдүн башка мүчөлөрүнүн түшүп калышы биздин практикалык материалга жүргүзгөн анализибизде кездешкен жок. Айрым бир буйрук сүйлөмдөр гана бул эрежеден четтешет:

In Rom tu (du), wie Rom tut.

д) немец тилиндеги МЛдин баяндоочу пассивдүү формадагы этиштерден жасалышы мүмкүн:

Rom wurde nicht in einem Tag gebaut.

Der Weg zur Hölle ist mit guten Vorsätzen gepflastert.

Макалдар жана ылакаптар структуралык жактан сүйлөмдүн формасында болушат, ошондуктан бардык эле сүйлөм сыяктуу, макалдарга сүйлөмдүн бардык конструктивдүү жана спецификалуу белгилери (сүйлөмдүн синтаксистик модели, сүйлөмдүн материалдык курамы жана компоненттердин ортосундагы өзгөчө структуралык байланыштары, сүйлөмдүн ал чагылдырган жалпылоонун максаты боюнча мүнөздөмөсү, предикативдүүлүк, интонация ж.б.) мүнөздүү.

Ар бир эркин уюшулган эки тутумдуу сүйлөмдүн негизинде жалпыланган-типтүү мааниге ээ болгон структуралык-семантикалык модель жатат. Кептин ар бир актысында бул моделди конкреттүү лексикалык материал менен толтуруу сүйлөөчүнүн каалоосуна, кептин кырдаалына жана сүйлөөнүн максатына байланыштуу. Макалдар жана ылакаптар сүйлөмдүн белгилүү бир тибинин структуралык-грамматикалык схемасына ээ болсо да, белгилүү бир структура-семантикалык модель боюнча уюшулбастан, туруктуу лексикалык курам менен, компоненттеринин семантикалык жактан толук же жартылай өзгөрүүсү менен бирге лексемалардын жекече айкашуусу менен айырмаланышат, б.а., бардык эле ФБ сыяктуу моделденбеген бирдик болуп саналышат.

Макалдардын жана ылакаптардын басымдуу көпчүлүгүнүн жалпы спецификалуу белгиси болуп алардын лексикалык жактан да, структуралык-грамматикалык жактан да

абсолюттук стабилдүүлүгү эсептелет. Алар жабык болушат, лексикалык курамдын алмашуусуна жана грамматикалык трансформацияга жол беришпейт, кеңейип же кыскара алышпайт, б.а., сүйлөмдүн белгилүү бир тибинин белгилүү бир лексика-грамматикалык формасында катып калышкан. Бул форма бир тутумдуу сүйлөмдөн жайылма конструкциялуу сүйлөмдөргө чейин, мисалы, жай, суроолуу же буйрук сүйлөм формасы, ошондой эле өз алдынча багыныңкы сүйлөмдөрдүн жана татаал конструкциялардын формасы болушу мүмкүн. Мисалы:

Нем.: *Man darf keine Bratwurst im Hunderstall suchen.*

Gemalte Mönche sind die frommsten, Jeder Hans hat seine Grete.

Wer mit dem Teufel zum Tisch geht, braucht einen langen Löffel.

Эки кочкордун башы бир казанда кайнабайт.

Балээден (кырсыктан) машаяк да качыптыр.

Улук болсоң, кичик бол

Жамгыр менен жер көгөрөт, бата менен эр көгөрөт.

Структуралык-семантикалык деңгээлде өзгөрүүгө жөндөмдүүлүк бир кыйла сейрек кубулуш, ал айрым ылакаптардын жана макалдардын коммуникативдик тибин өзгөртүүгө жана айрым макал-ылакаптарды оң жана терс формада колдонуу мүмкүндүгүнө тиешелүү.

Нем.: *Man empfängt den Mann nach dem Gewand und entlasst ihn nach dem Verstand.*

Man empfängt den Mann nicht nach dem Gewand.

Er ist seinem Latein am Ende.

Er ist mit seinem Latein noch nicht am Ende.

Мындай мисалдар кыргыз тилинде биз талдаган материалда кездешкен жок. Балким, белгилүү бир тексттин конкреттүү контекстинде макалдарды жана ылакаптарды тереңирээк жана атайын изилдөө башка тыянактарга алып келиши мүмкүн. Жалпысынан алганда, бардык макалдар жана ылакаптар туруктуу структурага ээ жана айтымдын коммуникативдик тибин өзгөртүүгө жол бербейт, бирок башка жагынан алганда, алар айтымдын тигил же бул: оң же терс формасына байланыштуу болот. Бул жагдай макал-ылакаптарга структуралык-синтаксистик деңгээлде өзгөрүүчүлүк жалпысынан мүнөздүү эмес экенин дагы бир жолу тастыктайт. Изилденип жаткан макал-ылакаптардын спецификалуу белгилери алардын компоненттеринин ортосундагы синтаксистик байланышты уюштуруу ыкмаларынан да көрүнөт. Немец тилинде бул ыкмалар – род, сан жана жөндөмө боюнча ээрчишүү. Кыргыз тилинде – атрибутивдик сөз айкаштарында ыкташуу. Макалдардын жана ылакаптардын компоненттеринин синтаксистик байланыш ыкмаларынын мындай дал келбөөсү салыштырылып жаткан тилдердин грамматикалык системаларынын типологиялык өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу, бул өзгөчөлүктөр туруктуу сөздүк комплекстин компоненттерин морфологиялык формага келтирүүдө өздөрүн көрсөтүшөт.

Адабияттар:

1. Аширбаев Т. Кыргыз тилинин стилистикасы. Жалпы маселелер. - Бишкек-Ош, 2000.
2. Давлетов С., Кудайбергенов. Азыркы кыргыз тили. Морфология. - Фрунзе. Мектеп, 1980.
3. Джапаров А. Синтаксический строй кыргызского языка. – Бишкек: Мектеп, 1992.
4. Жакыпов Ы. Кыргыз тилинин синтаксиси. – Фрунзе, 1975.
5. Исаев Д., Кудайбергенов С. Кыргыз тили. – Фрунзе: Мектеп, 1985.
6. Филичева Н.И. О словосочетаниях в современном немецком языке. – Москва: Высшая школа. 1969.
7. Ярцева В.Н. Структурно-типологическое описание современных германских языков. – Москва, 1966.
8. Schwarz E.A. Gebräuchliche Redensarten. –Moskau: Verlag Hochschule, 1974.
9. Ожегов С.И. Лексикология. –М.: Высшая школа, 1974.

